

Adressen auteurs

Jeanne Kurvers
Babylon, Centrum voor Studies van
Meertaligheid
in de Multiculturele samenleving
Faculteit Letteren
Postbus 90153
5000 LE Tilburg

Ad van der Logt
Interfacultair Centrum voor Lerarenopleiding,
Onderwijsontwikkeling en Nascholing
(ICLON)
Universiteit Leiden
Postbus 9555
2300 RB Leiden

Mieke Smits
SLO
Postbus 2041
7500 CA Enschede

Piet-Hein van de Ven
ILS
Erasmusplein 1, 20.29
Postbus 9103
6500 HD Nijmegen

Hans Wegman
Oude Graafseweg 128
6543 PV Nijmegen

Anne-Marie van de Wiel
Postweg 79
6523 KT Nijmegen

Marieke Willemen
Burghardt van de Berghstraat 43
6512 DD Nijmegen

Aankondigingen

Taalvorming in Mali

In januari dit jaar werd in het Tropenmuseum in Amsterdam het boek gepresenteerd *Les Mots Imprimés, The Printed Words, taalvorming in Mali*. De tekeningen en teksten in dit boek zijn gemaakt door kinderen en leerkrachten van verschillende scholen in Mali. Op die scholen wordt de werkwijze van taalvorming gebruikt om de kinderen 'geletterd' te laten worden. De geletterde wereld begint bij hun eigen woorden, de verhalen die ze elkaar vertellen, hun tekeningen en teksten die daarbij geschreven worden. Dit boek laat zien hoe leerkrachten en kinderen samenwerken. Ze beschikken samen over een groot potentieel aan creatieve vermogens en een rijkdom aan beelden en verhalen. Dat alles benutten ze voor de dagelijkse onderwijspraktijk. De uitgave telt 84 pagina's in full-color en is drietalig: Frans, Engels en Nederlands. Bestellen van het boek door overmaken van €15 naar giro 8319605 ten name van Stichting Taalvorming en Taaldrukken te Amsterdam. De opbrengst gaat naar de drukkosten voor scholen in Mali: 8 boeken is één drukkist.

De klas in debat

Op 15 en 16 april 2003 organiseert de Anne Frank Stichting een studiemiddag over *Grensgevallen, waar sta jij?* een lespakket over vrijheid van meningsuiting. Met behulp van dit lespakket heeft de Stichting het afgelopen jaar regelmatig en met succes debatten geleid in verschillende klassen van het voortgezet onderwijs. Deze debatten vonden zowel plaats in het Anne Frank huis als op school. Inmiddels gebruiken docenten dit pakket ook zelf in hun lessen. Met deze studiemiddagen biedt de Stichting de gelegenheid aan docenten om intensief kennis te maken met de mogelijkheden van *Grensgevallen, waar sta jij?* voor hun lessen. De studiemiddag is geschikt voor docenten Maatschappijleer, Nederlands en Levensbeschouwing, en voor mentoren vanaf klas 3 inclusief het studiehuis. Kosten € 40 inclusief het lespakket (€ 25). Na afloop is er gelegenheid om het Anne Frank huis te bezoeken. Aanmelden voor een van beide

studiemiddagen: telefoon 020-5567100 Ineke Mok, Sylvia Harms, afdeling educatie, Anne Frank Stichting of www.annefrank.nl, klik op 'nieuws'.

KAPITAAL expertisenetwerk diversiteit in de klas

U bent leerkracht Nederlands in het secundair/voortgezet onderwijs? Enthousiast bezig met uw vak? Geïnteresseerd in nieuwe inzichten? Nieuwsgierig naar hoe anderen het aanpakken? En ... het thema 'Hoe gebruik ik de diversiteit in de klas om leerlingen taalvaardiger te maken?' interesseert U?

Dan is KAPITAAL iets voor U! KAPITAAL is een expertisenetwerk in oprichting van de Nederlandse Taalunie. Het heeft tot doel leraren Nederlands te stimuleren in denken en doen rond het thema 'omgaan met diversiteit in de klas'. De centrale vraag hierbij is: *Hoe gebruik ik de diversiteit in mijn klas om leerlingen taalvaardiger te maken?* Diversiteit dus in de eerste plaats benaderd als kans, en niet als probleem. De Taalunie nodigt u, docent Nederlands, uit om lid te worden van het expertisenetwerk. Als lid neemt u deel aan een *drietal praktijkgerichte conferenties* en krijgt u toegang tot de website die de *virtuele 'thuisbasis'* vormt voor de leden van het expertisenetwerk. Leden ontvangen na afloop een certificaat.

Interesse? Surf dan naar

www.taalunie.org/intra/kapitaal

Signalement Taal in beeld

Enkele jaren geleden diende de begeleidingsdienst voor Vrije Scholen samen met de Lerarenopleiding basisonderwijs Vrije school en de Bond van Vrije Scholen bij de SLO een leerplanaanvraag in voor de vernieuwing van het taalonderwijs in de vrijeschool. De aanvraag behelsde de ontwikkeling van een longitudinaal leerplan voor het taalonderwijs. Besloten werd om leerlijnen voor de verschillende domeinen van het taalonderwijs te ontwikkelen op mesoniveau en deze vervolgens uit te gaan werken op het niveau van de klaspraktijk. Onlangs is de publicatie van dit project verschenen, onder de titel *Taal in beeld; een onderwijsaanbod voor het taalonderwijs, en in het bijzonder het schrijfonderwijs, in de vrijeschool voor kinderen van 4-12*. De publicatie bevat twee achtergrondhoofdstukken waarin het

taalonderwijs in de vrijeschool vanuit een historisch perspectief beschreven wordt. Kort aangeduid behelst die historie een ontwikkeling van taalonderwijs als grammaticaonderwijs naar taalonderwijs als taalgebruiksonderwijs. In het praktijkgedeelte van de publicatie wordt in een derde hoofdstuk met de zogenaamde 'mesolijn' een voorstel gedaan voor een samenhangend onderwijsaanbod voor het taalonderwijs taal in alle leerjaren van het basisonderwijs. De visie dat taalonderwijs taalgebruiksonderwijs zou moeten zijn wordt geconcretiseerd in een beschrijving van een mogelijk aanbod van leerstof en leeractiviteiten. Deze leerlijnen voor de verschillende domeinen van het taalonderwijs worden gepresenteerd in schema's die een overzicht geven van een mogelijk onderwijsaanbod voor het onderwijs in spreken en luisteren, in lezen en schrijven en in taalbeschouwing. De leerlijnen en de samenhang daartussen worden verantwoord, toegelicht en voorzien van voorbeelden uit de praktijk. In het vierde en laatste hoofdstuk wordt de leerlijn voor het schrijfonderwijs uitgewerkt op microniveau. De leerkracht krijgt een gedetailleerd beeld van hoe procesgericht schrijfonderwijs in de praktijk gestalte kan krijgen. Het hoofdstuk bevat onder meer een beschrijving van een procesgerichte visie op leren schrijven en een didactisch fasenmodel met behulp waarvan schrijflessen ontworpen kunnen worden. In afzonderlijke paragrafen worden de verschillende fasen in schrijflessen beschreven, worden veel suggesties gedaan voor didactische uitwerkingen en zijn lesbeschrijvingen en teksten van kinderen opgenomen die laten zien hoe er op projectscholen met het materiaal gewerkt is. De lezer krijgt een antwoord op vragen als: Wat gaat er aan het schrijven van teksten vooraf? Hoe ziet een goede schrijfopdracht eruit? Hoe help ik kinderen bij het schrijven? Hoe praat je met kinderen over teksten en over het leren schrijven ervan? Hoe zorg je ervoor dat kinderen hun teksten daadwerkelijk herschrijven op basis van elkaars commentaar erop? Wat gebeurt er met de teksten nadat ze geschreven zijn? Het evalueren van schrijfactiviteiten is voor veel leerkrachten een probleem. Hoe volg je de ontwikkeling van kinderen bij het leren schrijven van teksten? In

samenwerking met leerkrachten van verschillende scholen is een evaluatieinstrument ontwikkeld dat past bij een procesgerichte benadering van het schrijfonderwijs. Deze kijkwijzer bevat aandachtspunten en vragen voor het evalueren van zowel het schrijfproces als de schrijfproducten van de kinderen. Met behulp van deze kijkwijzer kunnen schrijfdossiers aangelegd worden waarin de schrijfontwikkeling van kinderen gedocumenteerd wordt door observaties van de leerkracht én door de teksten die kinderen schrijven. In procesgericht schrijfonderwijs schrijven kinderen niet alleen maar 'verhaaltjes', maar komen ze in aanraking met een breed scala aan tekstsoorten. Tijdens tekstbesprekingen leren ze reflecteren op de kenmerken van verschillende tekstsoorten. Om leerkrachten inhoudelijk te voeden bij het voorbereiden van tekstbesprekingen hebben we een overzicht opgenomen van de tekststructuren en tekstkenmerken van tekstsoorten die in het schrijfonderwijs aan bod kunnen komen. In de toekomst zal deze publicatie uitgebreid worden met uitwerkingen op microniveau van het onderwijsaanbod voor lezen, spreken en luisteren en taalbeschouwing. De deelpublicatie voor het domein lezen zal in 2003 verschijnen. Hoewel deze publicatie ontwikkeld is op aanvraag van en voor de vrijeschool, is het niet zo dat zij uitsluitend bruikbaar is voor vrijescholen. Het onderwijsaanbod voor taal dat in *Taal in beeld* beschreven wordt, is een uitwerking van de kerndoelen taal voor het basisonderwijs, die voor zeer veel scholen bruikbaar is.

Hoogeveen, M., M. Seelen en A. Wijnbergh, *Taal in beeld. Een onderwijsaanbod voor het taalonderwijs, en in het bijzonder het schrijfonderwijs, in de vrijeschool voor kinderen 4-12*. Enschede, SLO, 2002. ISBN 90 329 2076 6, 212 blz. € 15,35. Te bestellen bij SLO, afdeling Verkoop, telefoon 053-4840305.

Signalement van Beeld van taal en ICT

Halfweg de jaren tachtig verschenen in Moer de eerste artikelen over het gebruik van computers in het taalonderwijs op de basisschool. Die artikelen hebben haast allen een sceptische ondertoon over wat de computer het taal-

onderwijs te bieden heeft. Men voorziet veel praktische problemen (Hoe komen we aan voldoende computers, Wie lost de technische problemen op? Hoe leren we kinderen ermee omgaan?) Ook valt vrees te bespreuren voor de terugdringing van de rol van de leerkracht, én voor een al te verregaande individualisering van het leerproces. Het grootste probleem dat gesignaleerd wordt is het gebrek aan goede programma's. Inmiddels kunnen we constateren dat er sprake is geweest van een geleidelijke ontwikkeling op al deze terreinen: veel scholen beschikken over een steeds groter wordend aantal computers, die vaak aangesloten zijn op netwerken. Op de meeste scholen zijn ICT-coördinatoren, en technische ondersteuning wordt vaak ingehuurd. Ook blijkt dat het merendeel van de kinderen al op jonge leeftijd aardig vaardig is in het omgaan met computers door het gebruik van educatieve spelletjes die ruim voorhanden zijn. Op het gebied van software voor het taalonderwijs is er een keur aan programma's (al dan niet gekoppeld aan taalmethoden) voorhanden. Veel destijds gesignaleerde problemen opgelost dus.....zo lijkt het op het eerste gezicht. Want helaas is het zo dat de invoering van ICT in het onderwijs ook weer problemen veroorzaakt die destijds nog niet gesignaleerd werden. Een belangrijk probleem is bijvoorbeeld dat de invoering van ICT in het taalonderwijs op veel scholen vooralsnog beperkt blijft tot het gebruik van programma's die gericht zijn op 'practise and drill'. Het gevolg is dat het traditionele deelvaardigheidsonderwijs met veel aandacht voor vorm- en verzorgingsaspecten van taal door het ICT-gebruik een nieuwe impuls krijgt. In recente publicaties over de rol van ICT in het taalonderwijs wordt gesignaleerd dat ICT nog veel te weinig geïntegreerd is in meer procesgerichte taaldidactieken. Deze constatering was voor de projectgroep Taal in het basisonderwijs aanleiding om een project 'Schrijven en ICT' te starten. Doel van dit project is het ontwikkelen van didactische aanwijzingen voor leerkrachten om ICT te integreren in hun onderwijs in het schrijven van teksten bij taal en bij andere vakken. In het eerste projectjaar is gestart met het beschrijven van interessante praktijken op scholen die al tamelijk gevorderd zijn in de wijze waarop zij

ICT in het taalonderwijs inzetten. De publicatie *Beeld van taal en ICT. Op bezoek bij negen basisscholen* is hiervan het resultaat. Het boekje bevat negen portretten die een beeld geven van de stand van zaken van het ICT-gebruik op deze (voorhoede) scholen. Veel diverse aspecten van computergebruik komen aan bod: de aanleidingen ertoe, de organisatie ervan, de verschillende visies op de wijze waarop ICT ingezet zou kunnen/moeten worden, de deelname aan (landelijke) projecten, het gebruik van internet en e-mail, het schrijven met correspondentiescholen en dergelijke. Het boekje besluit met een reflectie op de in de portretten beschreven praktijken en met een vooruitblik op het verdere ontwikkelwerk in het project 'Schrijven en ICT'.

Hoogeveen, M. (red.) e.a., *Beeld van taal en ICT*. Enschede, SLO, 2002. ISBN 90 329 2075 8, 131 blz. € 7,50. Te bestellen bij SLO, afdeling Verkoop, telefoon 053-4840305.

(Zie tevens het artikel van Mieke Smits & Marieke Willemen *Schrijfonders en ICT. Hoe ziet dat eruit op een basisschool?* elders in dit blad.)

Leesvoer

Herdruk journalistiek schrijven

In goed vier jaar is *Journalistiek schrijven* toe aan zijn tweede druk en dat mag opmerkelijk heten voor een lijvig boek van ruim 500 bladzijden. Kennelijk voorziet het boek in een behoefte die verder gaat dan de directe interesses van journalistiek georiënteerde schrijvers. Deel 1 van het boek, over het voorbereiden en het schrijven van een artikel, laat eigenlijk al meteen zien dat *Journalistiek schrijven* inderdaad voor iedere schrijver van zakelijke teksten van belang kan zijn. De acht hoofdstukken van dit deel gaan uitgebreid in op die aspecten die belangrijk zijn voor elke schrijftaak: onderwerp, publiek en tekstsoort (genre) afbakenen, informatie verzamelen, ordenen en selecteren, de tekst structureren, aantrekkelijk formuleren en, ten slotte, illustreren. De delen 2 en 3 zijn misschien wat minder gericht op een algemeen publiek, maar daarom niet minder interessant. Het gaat hier respectievelijk om journalistieke genres en om achtergrondinformatie in verband met journalistiek schrijven. In de 2e druk van *Journalistiek schrijven* is niet veel veranderd in vergelijking met de 1e. De belangrijkste zijn dat een apart hoofdstuk over schrijven voor nieuwe media is komen te vervallen en dat oefenmateriaal en opdrachten voortaan te vinden zijn via de weblocatie van de uitgever.

Henk Donkers & Jaap Willems, *Journalistiek schrijven voor krant en vakblad*. Bussum, Coutinho, 2002. ISBN 90 6283 3365, 502 blz. € 43,00.

Schrijven voor opleiding en beroep

Een goede schriftelijke taalvaardigheid bij studenten en afgestudeerden in het hoger onderwijs wint nog steeds aan belang. Niet alleen is goed zakelijk schrijven van belang in de beroepspraktijk, maar ook in de opleidingen zelf wordt steeds meer geschreven zoals startdocumenten, plannen van aanpak, procesverslagen, verantwoordingen, reflectieverslagen, leerverslagen, notulen van bijeenkomsten, en natuurlijk stageverslagen en scripties. In *Goed geschreven* presenteert Wilma van der Westen een aanpak van schrijfvaardigheidsonderwijs die aansluit bij de